

SELJA

AHAVA

ENNEN

KUIN

MIEHENI

KATOAA

COPYRIGHT © SELJA AHAVA JA GUMMERUS

KUSTANTAJA:
GUMMERUS KUSTANNUS OY
HELSINKI

PAINOPAIKKA:
SCANDBOOK
RUOTSI 2017

ISBN 978-951-24-0707-1

Täten lupaan, että tarkoin merkitsen muistiin tällä matkalla päivästä päivään kaiken mitä teen, näen ja koen. Sen lisäksi, armon Hallitsijat ja Ruhtinaat, että joka ilta kirjaan kaiken mitä päivän kuluessa on tapahtunut, ja joka päivä mitä yön aikana on purjehdittu, aion piirtää teille uuden merikartan. Piirrään koko meren ja Valtameren maat teille niin kuin ne ovat, kunkin oikealle paikalleen.

Kristoffer Kolumbus

Meri aukeaa.

Se putoaa reunoilta horisonttiin, edessä, takana ja sivuilla, joka puolella, valtameri. Sen pinnalla keinuu laiva. Kaikki nousee ja laskee, laiva ja meri, aalto ja horisontti. On eteen taakse, ylös alas, on veden virtaus laivan kylkeä vasten, on tuuli.

On puinen laiva. Sen natina ja kitinä, purjeiden pauke, sen tervainen tuoksu. Oikeastaan on kolme laivaa. Kolme pientä, aalloilla kelluvaa natisevaa venettä. Miehet työskentelevät kannella, pavut ja silava kypsyvät hiekalla täytetyssä metallilaatikossa, siat kävelevät vielä mitään aavistamatta miesten seassa.

Taas on valunut puolituntinen hiekkaa. Lasi käännetään, vahtimies huutaa, laiva niiaa. On jotakin, kaiken tämän kei-
nuvan, muotoaan muuttavan veden keskellä, on aika edes, on puolen tunnin verran hiekkaa lasissa. On suunta, on aika, on etäisyys. Selän takana on kartta, Euroopan rantaviiva, hui-
viaan heiluttavat tytöt ja Andalusian syksy. Edessä siintää kar-
tan reuna.

Yöllä taivas nousee merestä kuin neulalla puhkottu kangas. Laivan kannella seisoessaan voi kuvitella koko maailman kää-
riytyneen mustaan silkkiseen vaippaan, jota tuhannet pienet
neulanreiät koristavat. Niin kuin kankaasta olisi purettu jokin

salainen kuvio pois, ja jäljelle olisivat jääneet vain nämä loputtoman monet reiät, joiden läpi läikehtii etäinen valo. Hitaasti taivaan vaippa liikkuu. Se nousee meren yhdeltä laidalta, kaartaa ääneti kaiken yli ja laskee veden toisella laidalla takaisin aaltoihin.

Yksi laivoista on kahta muuta hitaampi ja raskaampi, mutta parempaa ei Palosin porvareilta saatu. Sen kannella seisoo Cristoforo Colombo ja katsoo horisonttiin. On vaikea olla katsomatta horisonttiin, kun horisontti on joka puolella eikä mitään muuta ole. On muistettava, että muutakin on. On uskottava, että muuta vielä tulee.

Cristoforo katsoo länteen. Selän taakse jäävät vuosien odottelu ja anelu, ihmisten pilkka ja epäusko, kruunun rahat syönyt sota, omiin tarkoituksiin väärennetyt kartat ja Marco Polon matkakirjan marginaaliin tehdyt merkinnät. Edessä siintää Valtameren Suuramiraalin titteli ja Cipangun kulta.

Levottomuus leviää miesten keskuuteen, kun lähdestä on kulunut kaksitoista päivää. Mitä pidemmälle matka käy, mitä kauemmas koillistuuli laivoja Euroopan kartalta puhaltaa, sitä pelokkaammiksi he käyvät. Juomavesi kuluu, viini vähenee.

He eivät valita ääneen, mutta Cristoforo kuulee jo pienen murinan. Vielä se sekoittuu laivan kitinään ja natinaan. Hän on luvannut heille maata. Hän on luvannut hopeaa sille, joka näkee ensimmäisenä läntisen maan. Hän on luvannut heidän armoilleen Espanjan valtakunnan Ruhtinaille, kaikkein kristillisimmille, ihanimmille ja erinomaisimmille Kuningaalle ja Kuningattarelle – Intian.

Mutta meri sen kun jatkuu. Hiekka tiimalasisissa heiluu.
Cristoforo mittaa Pohjantähden etäisyyden horisontista.

Näkyvät lintu, näkyvät valas, näkyvät paljon tuoretta meriruohoa.
Ei merkkiäkään mantereesta.

Näkyvät lintu, näkyvät tonnikala.

Näkyvät meriruohoa, meriruohossa rapu.

Näkyvät tropiikkilintu, jolla ei ole tapana nukkua vedessä.

Näkyvät meriruohoa, vanhaa ja keltaista sekä aivan tuoretta.

Näkyvät kaikenlaista elävää, liikkuvaa, nopeasti katoavaa. Mutta ei mitään, minkä päällä voisi kävellä. Ei saaria, ei mannetta, ei metsää, ei kalliota.

Illan tullen miehet kerääntyvät kannelle viltteineen ja laulavat *Salve Reginan*. Perälyhdyt sytytetään, äkkiä on vain nämä kuusi pientä valopistettä keskellä rannatonta pimeää. Vahtipojan huuto ilmoittaa puolituntisen. On pilvistä, tuulta tuskin nimeksi. Mutta tämäkin huolestuttaa miehiä, sillä miten he ikkinä pääsevät takaisin Kastiliaan, jos merellä ei ole tuulta! Pääseekö lännestä ylipäätään takaisin? Entä jos maapallo kaartaa niin paljon, että laivat eivät kykene kääntymään? Ymmärtäähän jokainen, ettei ylämäkeen voi purjehtia. Minne lie putoavat, pitkin pallon pintaa, liukuvat valtamerta alas avaruuteen.

– Kuulkaa, maan kääntöpuolella onkin toinen maa, sanoo

vanha kirvesmies, joka pimeään saavuttua aloittaa taas tarinansa.

Miehet hiljenevät.

– Siellä asukkaat kävelevät ylösalaisin. Ne oliot eivät ole Aatamista, ne ovat jumalattomia, paholaisen perillisiä. Niillä on eläimen pää tai ei päätä lainkaan, pelkät ihmisen kasvot keskellä mahaa. Ne seisovat yhdellä jalalla tai niiden raajojen nivelet kääntyvät vääriin kulmiin. Naiset kasvavat karvaa kuin eläin tai partaa kuin mies, miehillä on kuusi kättä tai koiran kuono.

Lyhtyjen valo ja illan viileys vetävät miehet lähemmäs toisiaan.

– Paholaisen lapsia, jatkaa kirvesmiehen ääni, – sillä Jumala ei ole sille puolelle maata mennyt. Ne syövät toisiaan ne sekasikiöt. Milloin suusta törrottää pyrstö, milloin ihmisen jalka. Eikä niillä ole kieltä millä puhua. Mutta ne ovat meidän vastajalkaisia. Kun me liikutaan, ne liikkuvat. Antipodi, sillä nimellä niitä kirjoissa kutsutaan.

Miesten ajatus uppoaa veden syvyyteen ja kohoaa tyhjiään avaruuteen. On vaikeaa erottaa, kumpi on pyöräyttävämpi ajatus, pohjaton meri vaiko ääretön taivas. He miettivät jalkojaan joiden alla, jossain kaukana alapuolella, liikkuu toinen olio.

Aamulla maisema aukeaa. Cristoforo katsoo laivan kylkeä ja arvioi vauhdin, hän synkronoi tiimalasin antaman ajan auringon keskipäivään, hän tuntee tuulen liikkeet, hän tuntee taivaan tähdet.

Cristoforoa ei maailman ääri pelota. Hänellä on paikkansa maailmankaikkeudessa, ja sitä paitsi hänellä on kartta, ja kartassa näkyy vastaranta.

Vielä on liian aikaista. Nyt on vasta tämä hetki, kolme venettä valtameren aalloilla, vielä ei Intia näy. Kartat Cristoforo jakaa vain kahden muun laivan kapteeneille mutta aikoo kerätä nekin heti perillä pois. Hän väärentää päivämatkojen pituuden lokikirjaan, jotta miehet eivät tajuaisi, kuinka kauas ovat jo tulleet.

75 leguaa, kirjataan 60. 28 leguaa, kirjataan 20. Näin hän valehtelee: aikaa ja matkaa.

– Ehkä olen vain punanaamainen kankuri jota pilkataan hovissa, ehkä olen mitätön mies joka ei omista edes hevosta, ehkä kirjoitan tylsästi, ehkä espanjani on kankeaa ja siitä puuttuvat vivahteet, mutta oikean suunnan minä haistan. Yö tai päivä, tuuli tai tyyni, minä haistan Intian.

Cristoforo Colombo, eli Cristovão Colom, eli Christophorus Columbus syntyi Genovassa vuonna 1451.

Tai ehkä ei. Ehkä hän olikin portugalilainen. Tai Katalonian juutalainen, galicialainen, andalusialainen, sveitsiläinen, Mallorcan juutalainen tai armenialainen. Myös kuusi-toista muuta Italian kaupunkia on kutsunut häntä omakseen. Hänen vanhempansa olivat huomattavaa sukua, tai ehkä sittenkin, todennäköisemmin, vain kankureita. Hän oli kankuri kolmannessa polvessa, jos tarkkoja ollaan. Ehkä hän opiskeli Pavian yliopistossa, ehkä se oli vain hänen tärkeilevän poikansa seipittä, ja pojan äidistä ei puhuta tässä sitten sanaakaan, sillä hän ei ollut edes Cristovåon vaimo. Ehkä Cristoforo oli villankarstaaja. Merimies hän kuitenkin oli, niin kuin monet muutkin tuohon aikaan.

Muotokuvissa Cristóbal pukeutuu mustaan tai punaiseen. Hänellä on kyömynenä, kihara tai suora tukka, kapeat tai pöhöttyneet posket, pujoparta, sileä leuka, siniset, harmaat tai tummat silmät. Hattu, erilaisia hattuja. Poikansa Fernandon mukaan hän oli sinisilmäinen ja punakkaihoinen, Bartolomé de las Casas taas kuvaa hänet punatukkaiseksi ja -partaiseksi. Tästä päätellen Christophorus Columbus oli sinisilmäinen pisamanaama.

Elämäkerran mukaan nuori Colombo purjehti talvella 1477 Islantiin. Se tosin on vale. Tuohon aikaan Islantiin ei päässyt purjehtimaan helmikuussa, mutta sitähan Cristoforo ei voinut tietää. Ehkä Cristovão istui englantilaisten merimiesten kanssa kapakassa, ja nämä kertoivat hänelle tarujaan, joita hän sitten toisti aikanaan pojalleen Fernandolle, ja kun poika kolmekymmentä vuotta isänsä kuoleman jälkeen kirjoitti tämän elämäkerran, samat tarinat luikersivat sen sivuil-le. Ehkä kapakassa istuikin Fernando, joka sittemmin halusi kuvata isänsä mahdollisimman kyvykkäässä valossa, kirjoitti hänet pohjoiseen Islantiin ja eteläiseen Afrikkaan, lännen kautta äärimmäiseen itään.

Jo foinikialaiset vääristivät karttojaan, etteivät heidän kauppareittinsä olisi paljastuneet. Kirkko piirsi karttojen keskelle Jeesuksen tai Jerusalemin. Portugalilaiset määräsivät kuolemantuomion sille, joka paljasti Afrikan rantaa kulkevan reitin. Colombo venytti Afrikan pituutta ja lyhensi valtameren leveyttä ja yritti siten vakuuttaa, että läntinen meritie Intiaan oli etsimisen arvoinen.

Jokaisesta tarinasta on versionsa. Jokaisella versiolla on tarkoituksensa.

Mieheni vetää henkeä. Niin kuin tehdään, kun ollaan sanomassa jotain, mikä muuttaa kaiken. Ilma kohoaa rintaan, pysähtyy hetkeksi ja purkautuu sitten pois. Ja tämän hän sanoo:

– Olen oikeastaan aina halunnut olla nainen.

Näin sanoo mieheni, neljäkymmentä vuotta myöhemmin.

On lauseita, jotka jakavat ajan kahtia: ennen ja sen jälkeen. Lauseita, joita ei voi poistaa, vaikka myöhemmin kuinka kahtuisi, kieltäisi tai pyörtäisi.

Nousen ylös, kierrän pöydän ympäri ja halaan. Sanon:
– Olet rohkea.

Hän painaa kasvot mahaani vasten ja puhuu: – Olen ollut mykkä, niin monta vuotta mykkä. Mutta ajattelin, että elämää on sittenkin jäljellä. Että on sitä vanhojakin naisia.

Näin sanoo hän, mieheni.

Keittiö. Pöytä. Lautanen. Kuppi.

Mieheni haluaa olla vanha nainen. Ehkä tämä ei tarkoita mitään. Ehkä tämän ei tarvitse tarkoittaa mitään. Vielä hän ei ole vanha, hän on vielä nuori, ja hän on vielä mies.

Nyt hän on sen sanonut, ja ehkä se riittää. On hyvä puhua. Kyllä minä lauseita kestan.

Palaan omalle puolelleni pöytää. Istumme siinä, tämä

pöytä välissämme, tämä käsittämätön lause välissämme, kunnes mieheni lähtee töihin. Aivoissani natisee, kun asiat, kuvat ja nimet irtoavat paikoiltaan.

Mies. Nainen. Keittiö. Pöytä.

Illalla istun yksin sohvalla ja odotan häntä kotiin. Pääni muodostaa ensimmäiset kysymyksensä: Mitä hän haluaa? Entä jos hän haluaakin jotain? Mitä nyt tapahtuu?

Kuinka alkaa naiseksi, kun on 40-vuotias mies?

Kuinka alkaa naiseksi, kun leuassa kasvaa vahva sänki, nännän sieraimet laajenevat liikaa, kasvojen iho on talvi-ilman karhentama ja hiusraja on väärässä kohdassa otsaa?

Muistan miten mieheni poskipäät paleltuivat, kun hän pyöräili kovassa pakkasessa alamäkeen. Muistan miten hänen hengityksensä jäättyi kaulahuivin kuituihin. Miten rusketus kuvioi kesäisin hänen silmäkulmiinsa variksen varpaat. Miten otsa oli kalpea edessä roikkuvan otsatukan takia. Miten kulmakarvat kurottivat toisiaan kohti ja silmänalusihossa näkyivät ensimmäiset ikääntymisen merkit. Mieheni ei katselut peiliin. Vain joskus, ennen pitkää pyörämatkaa, hän saattoi hetkeksi pysähtyä siihen ja tuijottaa omaa päättäväisyyttään, hatun asettelemisen verran.

Mutta nyt wc:n hyllylle ilmestyy kasvovoide. Ja voidepurkista alkaa venymiseni. Muutun kuminauhaksi. Jokainen päivä testaa minua hieman lisää. *Kestätkö tämän? Entä tämän? Vieläkö venyt tähän?*

En tiedä mitä tapahtuu. Ei kumpikaan meistä käsitä. Mitä ihmisille tällaisissa tilanteissa tavallisesti tapahtuu?

Tavallisesti näin ei tapahdu.

Katson kasvovoidetta ja mietin, kyllä minä tämän purkin kes-
tän. Mieleni jakaa muutoksia pieniksi, erillisiksi palasiksi, ja
jos katson niitä näin, toisistaan eristettyinä, uskon kestävä-
ni niistä jokaisen.

kasvovoide
karvaton käsivarsi
vaatekauppa
kampaamo aika
rintaliivin olkain

Mieheni väreilee kuin teini-ikäinen ja sulkeutuu makuuhuo-
neeseen meikkaamaan.

– Haluatko nähdä? Oletko varma?

Minä nyökkään, mitä muutakaan voisin. Tässä on mie-
heni, meikkiä naamassaan.

– Liian tumma luomiväri, minä sanon. – Tekee sinut
vanhaksi.

– Niin. Mietin olisiko vaalea parempi, vastaa mieheni,
katse omassa kuvassaan. Tämä katse on uusi, hän katsoo it-
seään toisin kuin ennen.

Sitten hän pesee meikin pois ja lähtee pensasaitaa
leikkaamaan.

Haluan paeta vieraaseen kaupunkiin. Haluan herätä ja todeta,
ettei tämä ole totta. Haluan sanoa: pukeudu yksin, pukeudu
puutarhassa, pukeudu kun minä en näe, tai sopisiko että olet
naisellinen mies, anna naisellesi pieni ääni, kerran viikossa,
salaan. Ole nainen, mutta tarvitseeko sen näkyä?

Me menemme yhdessä psykiatrin vastaanotolle. Me pidämme toisiamme kädestä. En pysty vastaamaan kysymyksiin, koska itken läpi haastattelun. Menemme muillekin vastaanotoille. Itken niissä kaikissa.

Haluan pystyä tähän. Haluan niin kipeästi pystyä tähän. Miten tällaiseen pystytään?